

“La Catalunya Industrial”

un projecte de creixement industrial al Guixaró de principis del segle XX

Rosa Serra Rotés

El nom del lloc i els inicis de la història industrial

El que durant molts anys fou una de les grans colònies tèxtils de l'Alt Llobregat, El Guixaró, pren el nom de la masia situada a poca distància de l'actual colònia, El Guixaró. Documentada des del s. XVII amb el nom de Casamitjana, va iniciar el canvi de nom quan el 1627 la pubilla es va casar amb Francesc Guixaró¹.

Fou al segle XIX i com a conseqüència de diferents disputes familiars i problemes successoris, que els Guixaró van vendre la casa i les terres a Miquel Vilanova i Marsinyach, l'hereu de la gran masia puig-regenca de La Serra de Cap de Costa². Miquel Vilanova ja havia posat els seus ulls en les oportunitats que oferia el Llobregat; el 1860 va adquirir, en pública subhasta i en el context de la desamortització dels béns comunals, l'antic molí fariner de Puig-reig; al cap d'un any, el 1861, ja havia venut un tros de terra annexa al molí al sallentí Llorenç Claret i Sorribes que en nom de la societat «Claret, Pla i Cia» volia construir una fàbrica de filats de cotó. Aquest fou l'origen de la fàbrica i ben aviat petita colònia de Cal Cases de Puig-reig³.

La lluita pel control de l'aigua

L'amo de la Serra de Capdecosta, conscient que més que els terrenys el que tenia valor era l'aigua, va mantenir l'usdefruit sobre la concessió hidràulica i en dates successives, el 1873 i el 1878 va intentar augmentar el cabal de la concessió. El 18 de juny d'aquest any 1878 va presentar una sol·licitud a la secció de Foment per a un nou aprofitament, que li fou denegat el 19 d'agost del mateix any. Les autoritats competents van argumentar que la sol·licitud

El Guixaró en una postal de començaments de s. XX del fotògraf Roisin (ARXIU RSR)

de Miquel Vilanova era incompatible amb els aprofitaments hidràulics que havien demanat «Sebastián Prat y Sobrinos» l'1 de juliol de 1874, per la futura fàbrica de cal Prat.

Miquel Vilanova no s'aturà i intentà obtenir una segona concessió hidràulica a tocar del Llobregat, justament en les terres que havia adquirit als Guixaró –potser ja les va comprar amb aquesta intenció?–. El 18 de juny de 1874 Miquel Vilanova sol·licitava permís per aprofitament 3.000 l/s d'aigua del Llobregat per una fàbrica amb 6000 fusos i 150 telers a partir del projecte redactat per l'enginyer industrial Antoni Roca. Només havien passat 12 dies que, el 30 de juny de 1874, Antoni Coma havia sol·licitat un aprofitament hidràulic idèntic per una fàbrica de filats i teixits de cotó amb 16.500 fusos i 600 telers, amb un projecte del mestre d'obres Josep Anton

Torner⁴. El conflicte s'allargà fins el 1879 quan va entrar en escena Esteve Comelles i Cluet, de Berga, que va comprar una part de les terres del mas Guixaró –les més properes al riu– per tal de construir-hi una fàbrica de filats i teixits de cotó que havia d'aprofitar l'aigua del riu Llobregat com a font d'energia, i que va aconseguir, el 1881, adquirir els drets d'us d'aigües tant a Miquel Vilanova com a Antoni Coma.

Els Comelles de Berga

Esteve Comelles i Cluet, germà del filòsof Antoni Comelles i Cluet (1832.1884)⁵ fou el fundador de la colònia. Fill d'una família berguedana vinculada a l'activitat manufacturera tèxtil estava casat amb Eulàlia Viladomat Solans, filla del també fabricant berguedà Josep Viladomat Gorgas, que deuria aportar una bona dot i capital per invertir en el projecte familiar. La política

matrimonial d'aquestes famílies d'industrials proporcionava notables rendiments i complicitats; Maria Viladomat Solans, germana de la muller de Comellas i Cluet, es va casar amb Ramon Compte Serra, fundador de la societat «Compte y Viladomat, SA» propietaris de les fàbriques tèxtils cardonines de la Costa (1874) i el Paperer (1888).

Com altres industrials del seu temps, un cop bastit el nucli industrial i colonial bàsic, els Comelles instal·laren la comercial a Barcelona i també la seva residència. El despatx era al número 13 del Carrer de Cuc, al barri de Sant Pere, avui anomenat Verge del Pilar per què en una de les principals cases del veïnat hi havia una capella advocada a la Mare de Déu del Pilar i que fou tancada el 1909; s'hi venien les obres de mossèn Comellas, i on feia parada i estada aquest quan anava a consultar biblioteques de la ciutat comtal⁶.

La fàbrica del Guixaró es va construir amb rapidesa; l'any 1893 ja tenia unes dimensions definitives (23m d'ample i 70 m de llarg) i tot i fer servir la preuada aigua del Llobregat com a font principal d'energia, la fàbrica comptava amb una màquina de vapor que proporcionava energia complementària, sobretot en els llargs períodes de sequera. I com la resta de colònies, al costat mateix de la fàbrica i de la resta d'edificis industrials, els Comellas van fer construir la colònia obrera, els habitatges i els serveis bàsics pels treballadors, gent de la comarca i de les contrades veïnes que es van adaptar ràpidament i per força al ritme que imposava el nou treball industrial.

L'any 1890, entre març i agost, tota la conca del Llobregat va viure un dels períodes més llargs i intensos de reivindicacions laborals. La vaga va començar el març amb una demanda d'augment de sou i reducció de la jornada de treball. A l'atur provocat per l'acció solidària dels treballadors si va afegir el «locaut» dels industrials, que van aprofitar les circumstàncies per paraitzar la producció i vendre l'important estoc de fil i teixit acumulat en els seus magatzems⁷. El juliol e 1890, la fàbrica del Guixaró només treballaven deu persones: eren els encarregats, majordoms i les seves dones. De resultes d'aquets conflicte els dirigents sindicals i gairebé la totalitat dels treballadors de la fàbrica van perdre la feina i van haver d'abandonar la colònia, El resultat de la vaga fou decebedor i com a la resta de les colònies, els propietaris impulsaren una nova etapa caracteritzada per un fort paternalisme que es concretar en un ma-

Marca de fàbrica d'Esteve Comelles i Cluet

(FONT: CABANA, FRANCESC: FÀBRQUES I EMPRESARIS. ELS PROTAGONISTES DE LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL. VOL. 1. COTONERS, BARCELONA GEC 1993)

jor control dels treballadors i en una major oferta de serveis.

L'any 1902 va morir Esteve Comellas i Cluet deixant com hereus als seus fills Josep –casat amb Teresa Viladomiu Senmartí–, Fulgenci –casat amb Anna Prat– i August, i com a usufructuària a la seva esposa; l'Eugeni, religiós de l'ordre de Sant Vicenç de Paul en quedà exclòs de l'accionariat i també les quatre filles, que van rebre la dot corresponent Aleshores es va constituir una nova societat «Vda. e Hijos de E. Comellas y Cluet» amb un capital de 10 milions de pessetes. L'any 1906 va morir la vídua i aleshores es van fer evidents les

Caràtula de la Memòria «Cataluña Industrial» del 1912 (BIBLIOTECA UPF)

desavinences entre els germans: Josep⁸ va abandonar la societat i per poder pagar la part la nova societat «Hijos de E. Comellas y Cluet» hauran d'hipotecar una part de la finca al temps que es plantegen ampliar el capital amb nous socis.

L'any 1911 la fàbrica comptava amb 8.000 pues de filar, 312 telers mecànics. A més de les seccions completes de filatura i telers comptava amb les seccions d'acabats, tint, blanqueig, perxat i aprest després d'ampliar les naus industrials i també els habitatges de la colònia obrera, i de la inauguració d'un nou dipòsit d'aigua i de l'ampliació de l'església.

Tot semblava apunt per fer el salt a un projecte més ambiciós, una operació que havia de transformar l'empresa familiar en una nova societat anònima: la «Cataluña Industrial».

«Cataluña Industrial, Sociedad Anònima Textil».

Amb un capital inicial de 4 milions de pessetes –tot i que inicialment aspiraven a 6,5 milions–, la nova societat tenia com a model «La España Industrial Societat Anònima Fabril i Mercantil»⁹ – amb un capital de 8 milions de ptes.–, i passar de les 8.000 pues a 18.000, i dels 300 telers a 900 telers; el banc encarregat de col·locar les obligacions era Banco di Roma. Francesc Cabana explica que *“La nova societat es constituí el 19 de juliol de 1912 i amb un capital de 4 milions de pessetes; la meitat de les accions eren de capital preferent i tenien dret a cobrar fins al 5% dels primers beneficis que dones la societat, mentre que les accions ordinàries havien d'esperar que fossin ateses les prioritats de les preferents. Si els beneficis permetien pagar més del 5% a totes les accions representatives del capital, aleshores aquest excedent es repartiria proporcionalment. Les accions preferents estaven a mig camí entre les accions ordinàries i els títols de renda fixa, i pensades especialment en possibles subscriptors no vinculats a l'empresa i captats en el mercat de capitals”*¹⁰.

El consell d'administració de la «Cataluña Industrial» estava presidit per Raimon d'Abadal i Calderó (Vic, 1862 - Rupjà, 1945), reconegut advocat, accionista de la companyia Asland i un dels impulsors de la gran fàbrica de ciment del Clot del Moro, membre de la Lliga Regionalista, regidor de Barcelona i senador, a més de fundador, el 1931, d'Unió Democràtica de Catalunya¹¹.

L'emissió es va fer acompanyada de publicitat. Es va editar un opuscle de vint-i-

Títol de les accions de la «Cataluña Industrial» (FONT: CABANA, FRANCESC: FÀBRQUES I EMPRESARIS. ELS PROTAGONISTES DE LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL. VOL. 1. COTONERS, BARCELONA GEC 1993)

dues pàgines que amb el títol «Cataluña Industrial, Sociedad Anónima Textil. Capital social 4.000.000 de pesetas. Memoria sobre la fundación de la sociedad»¹² defensava que la indústria tèxtil era una de les que oferia més garanties d'inversió i que la societat aspirava a superar la tradicional «pequeñez de producción de las empresas Industriales catalanes (que) imposibilita la difusión de los gestos generales anexos en ella, tan necesaria para obtener un margen remunerador que resista todas las contrariedades».

Es tractava assolir una màxima producció de «Driles, Mallorcas y Franelas» i incorporar tot el procés productiu, des de les fases preparatòries de la filatura, al teixit i als acabats, amb l'objectiu d'assolir altes cotes de comercialització al mercat català, espanyol i conquerir nous mercats exteriors, «... y no solo Europa, especialmente en sus centros de exportación mundial como Hamburgo, y en los mercados de Oriente que nos solicitan, sino América en su extensión vastísima...». El principal actiu de la nova societat es l'empresa «Hijos de E. Comellas y Cluet» que, inspeccionada per l'enginyer i arquitecte francès P. Guilhou¹³ és descrit i s'il·lustra amb fotografies a l'esmentada memòria de 1912.

El Guixaró l'any 1912

La descripció del Guixaró es divideix en sectors: la zona industrial, que inclou la descripció dels terrenys –la finca tenia una extensió de 62 hectàrees–, el salt d'aigua – «El salto de agua, forma circular de 1,10 metros de anchura desarrolla 100 metros lineales. Profundidad de la caída: 8 metros»– i el canal – «Canal de derivación. Longitud total 465m. Anchura: 6 metros. Profundidad 1,30 metros. Las paredes son construidas con mampostería de piedra y tienen en algunos lugares 1,50 metros de espesor»–, i els edificis industrials, les anomenades «Construcciones obreras» i les «dependències». Les construccions industrials eren:

LA FÀBRICA

«Edificio A. Construcción de piedra y ladrillo, armazón de Hierro y madera y techo de tejas. Espesor de paredes: 1,20 metros. Longitud total: 68 metros Anchura: 21 metros. La superficie edificada cubre 1,468 metros.

Planta baja.- TELARES

312 telares de 0,90 a 1m. de ancho, formando 8 filas de 39 telares cada una. La sala posee una instalación de aparatos de humidifica-

ción para regularizar la temperatura y mejorar el funcionamiento de los telares.

Planta piso.- HILATURA

3.360 husos de continua; 4.085 husos de selfacting; 16 cardas; 2 bancos de manual, 3x8; 2 mecheras en grueso de 94 husos cada una; 2 mecheras intermedias de 146 husos cada una; 5 mecheras de fino de 188 husos cada una; 2 mecheras en fino de 160 husos cada una 8 aspes mecánicos y todos los accesorios y recambios correspondientes.

Segundo piso.- 1ª SALA DE APRESTOS
1 máquina de lavar y azular; 1 calandra de tres rodillos; 1 máquina de aprestar; 1 máquina de ensanchar; 1 máquina vaporadora.

2ª SALA DE PERCHAS

8 perchas; 1 máquina tondosa; 2 máquinas de esmerilar

2º SECADERO

En la sala está toda la instalación con ventiladores y vapor.

Edificio B. Construcción igual que la anterior. Longitud total: 20 metros; anchura: 10,20 metros. La superficie edificada cubre 204 metros.

Sótanos: emplazamiento de la turbina de 60 HP

Planta Baja. SALA DE DEVANAR

7 bobinadores; 2 urdidores.

Primer piso. SALA DE URDIR

10 urdidores

Segundo piso. 2 máquinas de parar con todos los accesorios y 6 anudadores.

Tercer piso. SALA DE BATANES

1 percupina; 1 crighton; 2 batanes; 1 máquina de esmerilar; 1 máquina para aprovechar desperdicios de algodón

Cuarto piso.- 2 depósitos de agua

Edificio B1. Construcción muy parecida a los dos anteriores pero cubierta con azotea. Longitud 15 metros. Anchura media; 7,20 metros. La superficie edificada cubre 108 metros.

Planta baja.

Sirve de depósito de carbón

Primer piso

2 generadores de vapor para tintorería, aprestos, etc.

Edificio C. Construcción muy parecida a los dos anteriores A y B. Longitud 6,5 metros. Anchura: 4 metros. La superficie edificada cubre 26 metros.

Sótanos y Planta baja

Emplazamiento de la gran turbina de 250 HP

Primer piso

2 dinamos en junto de 140 ampers, de los cuales uno es de 65 voltios y el otro de 110 voltios

Segundo piso

Una dinamo de 96 ampers, 140 voltios

Tercer piso

Una gran calandra de 5 rodillos.

Edificio D. Construcción de piedra y ladrillos cubierta con tejas, de planta baja solamente, para la máquina de vapor de 80 HP., llegando hasta 130 HP. Longitud del edificio: 12 metros. Anchura: 4,80 metros. La superficie edificada cubre 57 metros.

Edificio E. Construcción de piedra y ladrillos cubierta con tejas, de planta solamente, que contiene:

1º Taller de cerrajería

Para todas las reparaciones en general y la fabricación de las piezas y accesorios de todas las máquinas del importante material de la fábrica. Este taller posee como grandes piezas y gran utillaje:

4 tornos

2 máquinas taladradoras

1 muela de esmeril doble

1 muela de piedra

2 yunques

2 tornillos

2 fraguas con todos los accesorios

1º Taller de carpintería

Con todo el material, herramientas y útiles necesarios. Longitud del edificio: 16 metros. Anchura: 7,30 metros. La superficie edificada cubre 300,12 metros.

Edificio F. Construcción de piedra y ladrillos, armazón de hierro y madera, cubierto con tejas, la espesor de sus paredes es como la de los edificios A, B y siguientes de la misma categoría.

Longitud total: 16 metros. Anchura: 7,30 metros. La superficie edificada cubre 116,80 metros. Este edificio contiene:

Planta baja.

Los despachos y secciones de canilleras

Segundo piso

Habitación particular y despacho de los señores Consejeros.

Edificio G. Construcción igual que la anterior. Longitud total: 50 metros. Anchura: 9 metros. La superficie edificada cubre 450 metros. Este edificio consta de planta baja solamente y en ella están instaladas las secciones de plegado, embalaje, expedición, etc.

Posee el siguiente material: 2 máquinas de medir

3 máquinas de plegar y arrollar

1 prensa hidráulica con bomba

6 máquinas de hacer canillas

4 máquinas de hacer carretes

Edificio H. Construcción y anchura de las paredes como las anteriores. Longitud total: 80,20 metros. Anchura: 6 metros. La superficie construida cubre 481,20 metros.

1º Planta baja

Toda la planta baja está destinada a almacén de empaquetaje, de artículos acabados, etc., y posee, además del mostrador y estanterías, una máquina de sumar.

2º Primer piso

Este piso está destinado a habitación particular del Director de la fábrica.

Edificio I. Edificio de la iglesia, totalmente destinado al culto.

Construcción de piedra y ladrillos cubierta con tejas. Longitud: 16 metros. Anchura: 7,30 metros. La superficie edificada cubre 116,80 metros.

Edificio J. Construcción como la anterior, de planta baja solamente, destinada a tintorería y parte del blanqueo.

Longitud 25,20 metros. Anchura: 10,30 metros. La superficie edificada cubre 259,60 metros. El material comprende:

1 máquina de teñir en husadas y bobinas

1 caldera

2 autoclaves

2 bombas neumáticas

1 máquina de lavar

1 hidro-extractor

1 máquina de teñir en plegadores

1 máquina de blanquear en plegadores

Edificio K. Construcción como el edificio J, de planta baja solamente, pero cubierto por una azotea en la que hay 2 grandes depósitos de agua. Este edificio está destinado al blanqueo y posee como material:

5 aparatos de blanquear husadas y bobinas

2 depósitos de agua en la azotea

Longitud del edificio: 14,60 metros. Anchura: 9,20 metros. La superficie construida cubre 134,32 metros.

Edificio L. Construcción ligera cubierta de tejas. Longitud: 8,30 metros. Anchura: 5,10 metros. Este edificio está destinado a dos depuradores de agua de los cuales uno es de mampostería y ladrillo de una capacidad de 200 metros cúbicos, y el segundo es de hierro con una capacidad de 100 metros cúbicos.

Edificio M. Construcción de piedra y ladrillos cubierta con teja. Longitud: 23 metros. Anchura: 5,60 metros. La superficie construida cubre 138,80 metros.

Planta baja.

Almacén de productos químicos para la tintorería y el blanqueo

Primer piso

Secadero de la borra de color y blanca

Edificio N. Construcción como la anterior M. Longitud: 53 metros. Anchura: 6,50 metros. La superficie construida cubre 344,50 metros.

Planta baja.

Conjunto de los almacenes para diferentes servicios de la fábrica, comprendiendo los secaderos para husadas y bobinas

Primer piso

Varias habitaciones obreras

Edificio O. Construcción de ladrillo y cubierta con planchas de hierro de planta baja solamente destinado a almacén de balas y desperdicios de algodón.

Edificio P. Próximo a quedar enteramente terminado. De piedra y ladrillo, con armazón de hierro y madera y techumbre de tejas, abarca una total extensión de 5672 metros; enclavado en la superficie de una antigua construcción que cubría un área de 312 metros.

Consta de planta baja y dos pisos. Se utilizará como sigue:

Planta baja.

Ampliación de la sección de telares

Primer piso

Ampliación de la sección de telares

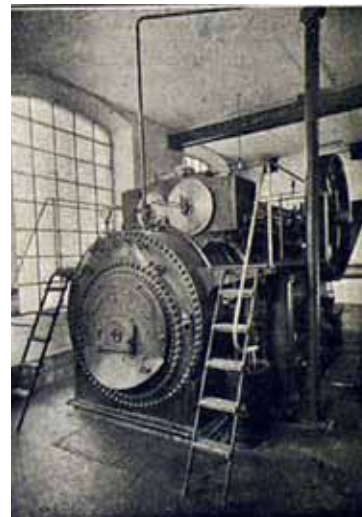
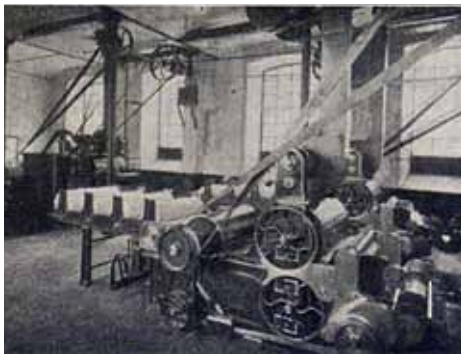
Segundo piso

Ampliación de las secciones de aprestos y perc-

Una de les pàgines de la memòria amb la fotografia de la sala dels telers (FONT: «CATALUÑA INDUSTRIAL»)

Sala dels batans, l'església i la màquina de vapor (FONT: «CATALUÑA INDUSTRIAL»)

bas e instalación de la nueva máquina de estampar.

La construcción de este edificio responde a las nuevas necesidades de la Fábrica de Casserras y es consecuencia del desarrollo ulterior que la nueva Sociedad dará a la explotación.

Edificio Pbis. Construcción de piedra y ladrillo con cubierta de tejas. Longitud: 18 metros. Anchura: 6 metros. La superficie construida cubre 108 metros.

En este edificio está instalada una caldera Babcock y Wilcox, de 81 metros cuadrados de superficie de calefacción y está construido con capacidad y en condiciones de poder recibir otra caldera de igual tipo cuando se complete la instalación de vapor necesaria para las necesidades futuras de la ampliación

La descripció continua amb les construccions de la colònia obrera.

Edificio Q. Importante construcción de tres pisos, sobre planta baja, de piedra y ladrillos con armadura de hierro y madera cubierto de tejas. Longitud total: 109 metros. Anchura: 13,50 metros. La superficie construida cubre 1.471,50 metros.

Planta baja.

Escuela de niños

Primer piso

Escuela de niñas

Todo el complemento de los importantes locales de este gran edificio está destinado a las habitaciones obreras.

Edificio R. Construcción como la anterior. Longitud total: 19 metros. Anchura: 11 metros. La superficie construida cubre 209 metros.

En este edificio hay un café confortable para las necesidades de los obreros de la colonia; los otros locales están destinados a habitaciones obreras.

Edificio S. Construcción como la anterior y con dos pisos. Longitud total: 40 metros. Anchura: 10,40 metros. La superficie construida cubre 416 metros.

En este edificio hay instalada la panadería de la colonia, y todos los demás locales no ocupados por dicho comercio sirven para habitaciones obreras.

Edificio T. Construcción como la anterior. Longitud total: 23 metros. Anchura: 7,50 metros. La superficie construida cubre 172,50 metros.

Planta baja: Cinematógrafo y teatro para diversión de los obreros de la colonia.

Primer piso. Habitaciones obreras.

Edificio U. Construcción de piedra y ladrillos cubierta por tejas, como las anteriores. Longitud total: 36 metros. Anchura: 6,50 metros. La superficie construida 487,50 metros.

Este edificio sirve para las caballerizas y todos los demás locales están afectados por las habitaciones de los empleados y carreteros de la fábrica, etc., etc.

Edificio V. Construcción como la anterior. Longitud total: 11,50 metros. Anchura: 5,60 metros. La superficie construida cubre 64,40 metros.

En este edificio está destinado especialmente a mataderos.

Edificio W, X, Y, Z (4 casas de campo).

Estas cuatro casas situadas en diferentes lugares de la superficie general de 62 hectáreas sirven para habitaciones obreras. Su construcción es igual que la de los edificios anteriores

L'inventari conclou amb la descripció dels grans dipòsits d'aigua, un de 200 m³ i dos de 100 m³ cadascun, contenidors d'aigua no purificada, i un d'aigua purificada de 180 m³, i "Están construidos todos de piedra, con una pared de un metro de espesor aproximadamente".

L'informe continua amb un apartat destinat a la organització dels anomenats serveis socials. S'hi destaca la concentració del procés productiu que permet aconseguir un bon control de la qualitat del pro-

cés al temps que es garanteix la "supresión de la multiplicidad de gastos que representa la intervenció e distintas industrias en toda la fabricación fragmentaria, industrias que tienen diversos emplazamientos y que debiendo servir a distintos objetos no puede cuidar la especialización que es necesaria a cada género para su mayor perfección y baratura".

Destaca també que l'organització obrera de la colònia és un dels grans valors de la nova societat, per una bona colla de raons, que val la pena destacar i reproduir literalment:

La vida de los obreros en la colonia del Guixeró encuentra en su seno la manera de desenvolverse plenamente con entera independencia del exterior.

La baratura de las subsistencias se consigue con despachos de comestibles y carnicería en la misma colonia y con una cooperativa para la panadería y estanco que, con un capital de 1.1190 pesetas, permitió repartir en el finado año de 1911 la cantidad de 5.614,75 pesetas por beneficios.

Las contingencias penosas encuentran su satisfacción mediante un Montepío que con una cuota semanal de 0,25 pesetas asegura un socorro en caso de enfermedad de 2,50 pesetas diarias y asistencia médica gratuita para todos los individuos de la familia del socio y con socorro pecuniario en caso de muerte de éste.

Las necesidades de orden moral están también debidamente atendidas. Para el servicio religioso hay una capilla y sacerdote que intervienen en los socorros dados a los enfermos y presta asistencia espiritual a los obreros que la desean.

Se procede a la cultura por medio de una escuela de niños y otra de niñas, y se dan clases nocturnas a los obreros.

Y asimismo está atendida la parte de diversión y solaz, a cuyo efecto tienen la colonia cinematógrafo, teatro y café, estando los dos

primeros a cargo de una Sociedad recreativa formada entre los mismos obreros.

Los servicios generales de la colonia están establecidos prestando el debido tributo a las medidas higiénicas, y cada familia tiene habitaciones independientes y además un pequeño huero que le sirve a la vez de utilidad y recreo”.

L'informe clou aquest apartat explicant que la vida a la colònia es tranquil·la i que “la cuestión social no ocasiona perturbaciones en el régimen de trabajo, de tal manera que no se tiene recuerdo de huelga alguna en la colonia, a pesar de haberse atravesado en los últimos tiempos períodos sumamente críticos”. Evidentment aquest és un bon argument per estimular als futurs inversors que veuran garantits i assegurats els rendiments dels seus capitals.

Un projecte fallit

La «Cataluña Industrial» aspira a molt més; si l'ampliació de capital funciona el consell d'administració té posats els ulls en una segona fase d'ampliació amb l'adquisició de la fàbrica del Canal Industrial de Berga, un “colossal edificio” acabat de construir a Berga, amb una superfície de 4.760 m² i un salt d'aigua de 22 metres capaç de generar una força de 440 HP que podria fer funcionar 18.000 fusos. L'informe reprodueix quatre bones fotografies de la fàbrica berguedana.

Malgrat els bons propòsits i l'ambició del projecte no s'aconseguí captar l'interès dels inversors l'emissió d'obligacions no es va col·locar gens bé. «Cataluña Industrial» es va mantenir dins el 1917 que l'enginyer i industrial manresa Joan Prat Sallés l'adquirí i la va fer funcionar fins el 1929 que passà a mans del propietari de Viladomiu Nou, Marc Viladomiu.

Notes

1. SERRA, R. i altres: *El Guixaró*, Parc Fluvial d Navàs-Berga, s.d.
2. SERRA, Francesc: “ Serra de Capdecosta: genealogia d'una família berguedana”, a L'EROL Núm. 80, Berga 2004, p. 34-38.
3. SERRA ROTÉS, Rosa: “Els orígens de Cal Cases, de Puig-reig”, a L'EROL Núm. 47, Berga 1995, p. 22-27.
4. VALL, Pere: *De colònies industrials a Parc Fluvial*, Barcelona, Associació d'Enginyers Industrials, 1999, p. 106.
5. ROURERA i FARRÉ, Lluís: “El seny de Comellas i les filosofies nacionals”, a L'EROL núm. 8 (març 1984), Berga, p. 8-11.
6. ROURERA i FARRÉ, Lluís: “El seny de Comellas i les filosofies nacionals”, p. 9
7. SERRA ROTÉS, Rosa: Els orígens de la industrialització tèxtil de Gironella: Cal Metre, Cal Bassacs, Viladomiu Vell i Viladomiu Nou, a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, N° 39, vol. X, p.85-100, Barcelona, juny 1995. SERRA ROTÉS, Rosa: Els orígens de la industrialització tèxtil de Gironella:

Balance general de Hijos de E. Comellas y Cluet, efectuado en 12 de julio de 1912	
ACTIVO	
	Pesetas
El Guixeró (Fábrica de Casserras)	3 170,736 ⁵³
Despacho (Molinarío y Utensilios)	4,950
Aprestos	1
Banco de España en Cta. Cte	481 ⁴⁵
Caja	36,373 ⁵⁰
Anticipos	34,342 ⁵⁵
Depósitos	300,000
Fábrica de Sans	24,273 ⁸⁸
Maquinaria nueva (según contratos)	104,744 ⁰⁰
Mercaderías Generales	417,246 ²¹
Deudores Fábrica	4,023 ⁶⁵
Crédito por la Fábrica del Canal de Berga	100,000
Efectos a Cobrar	5,733 ⁰⁰
Deudores por cuenta	168,853 ⁴⁹
Patentes, marcas de fábrica y valor industrial del negocio	325,000
Nuevas Construcciones (según laudo del 1.º junio de 1912)	201,521 ⁹³
	<u>4 898,882⁸⁴</u>
PASIVO	
Banco de España Cta. de Cred. Personal	250,000
Acreedores por Cuenta	939,736 ⁴⁴
Acreedores por Maquinaria	78,597 ⁰⁰
Efectos a Pagar	687,057 ⁹⁰
Créditos Transferidos	201,947 ⁸⁷
Acreedores varios	42,682 ⁶⁷
Acreedores Fábrica	32,860 ⁸⁷
Marcelino Coll	300,000
José E. Comellas	375,000
	<u>2 898,882⁸⁴</u>
RESUMEN	
Activo	4 898,882 ⁸⁴
Pasivo	2 898,882 ⁸⁴
	<u>2 000,000</u>

Balanç d'actius i passius de “Hijos de E. Comellas y Cluet” (FONT: «CATALUÑA INDUSTRIAL»)

Vista general del conjunt industrial des del Llobregat (FONT: «CATALUÑA INDUSTRIAL»)

- Cal Metre, Cal Bassacs, Viladomiu Vell i Viladomiu Nou, a L'EROL Núm. 118, Berga 2013, p. 20-30.
8. Josep Comellas Viladomat, casat amb Teresa Viladomiu Santmari, filla dels amos de Viladomiu Vell s'instal·là a Manresa i regentà la gran fàbrica de El Guix fins el 1920 que passà a formar part del grup industrial dels Bertran i Serra.
  9. Fundada a Madrid en 1847 per l'empresari José Antonio Muntadas Campeny (1816-1880) amb l'objecte de cobrir una part important de la demanda espanyola i aprofitant la política proteccionista del moment. El 1849 es va posar en marxa la gran fàbrica a Sants, coneguda com “Vapor Nou” i la raó social es traslladà a Barcelona, esdevenint un dels símbols de la Revolució Industrial a Espanya amb una plantilla de 1600 treballadors, que el 1880, arribava als 2500 i disposava d'una xarxa d'oficines comercials a Madrid, Palma de Mallorca, Sevilla i València. En 1913, començaven les exportacions a nacions com Argentina, França, Uruguai, Alemanya o Colòmbia. Des de 1929, va emprendre una política paternalista en el social dotant a l'empresa de guarderia, assistència mèdica gratuïta, menjador, caixa de pensions, viatges de vacances, club esportiu, teatre o biblioteca.

10. CABANA, Francesc: *Fàbriques i empresaris. Els protagonistes de la Revolució Industrial*. Vol. 1. Cotners, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993, p.339-342.
11. Els altres membres del Consell d'administració eren: Emili Sabata Roca, Joan Artigas Nadal – l'amo de la fàbrica Artigas de la Pobla de Lillet- , José M. Boada Labrós, Marcell Coll Brugada, Jacint Viñas Muxí, Josep Ciudad Ramírez, Francesc de P. Dexeus Bové, Jaume Casanelles i Freixes i Lluís Riera Soler que actuava com a secretari.
12. La memòria es pot consultar a la Biblioteca de la Universitat Pompeu Fabra, Fons de la Cambra de Comerç de Barcelona, CAMBRA/F.HD 9905.C282.C38.1912z
13. No hem pogut identificar aquest arquitecte i enginyer francès P. Guilhou però pensem que podia estar relacionat amb els inversors i prestamistes francesos Prost-Guilhou que a mitjans del s. XIX van fundar la *Compañía General de Crédito*, que fou molt activa a tot Espanya. Un nom de prestigi per donar més confiança als possibles inversors.

Rosa Serra Rotés